

Савченко В. М.,
Цивенкова Н. М.,
Савченко Л. Г.
Житомирський Національний Агроекон-
логічний Університет
E-mail: dgs-ua@ukr.net

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ВИРОБНИЧОГО
ТРАВМАТИЗМУ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ
ЗАХВОРЮВАНОСТІ В ГАЛУЗІ ТЕХНІЧНОГО
СЕРВІСУ АПК УКРАЇНИ

УДК 63-057.2

В статті проведено аналіз статистичних даних з виробничого травматизму та професійної захворюваності робітників АПК, зокрема сфери ремонту та технічного обслуговування машинно-тракторного парку. Розглянуто головні причини нещасних випадків при експлуатації, технічному обслуговуванні і ремонті сільськогосподарської техніки.

Перспективою подальших досліджень є розробка профілактичних (превентивних) заходів.

Ключові слова: нещасні випадки на виробництві, виробничий травматизм, професійні захворювання, працівники технічного сервісу, ремонт і технічне обслуговування сільськогосподарської техніки.

Постановка проблеми

Роль агропромислового комплексу важко переоцінити – він завжди був і буде пріоритетним напрямком збереження продовольчої безпеки будь-якої країни. Модернізація АПК відбувається постійно, в процесі введення нової техніки та засобів виробництва змінювалися і підходи до забезпечення охорони праці, впроваджувались нові системи стандартів безпеки праці, технічних регламентів, професійної підготовки кадрів для виробництва, науки і освіти.

Проте в сучасних умовах нестійкого економічного становища у більшості підприємств агропромислового комплексу відзначається старіння основних засобів. Внаслідок чого діюче на підприємствах обладнання та техніка, мають значних знос, та більш ніж на 90% не відповідають вимогам охорони праці. Це є причиною того, що агропромисловий комплекс України сьогодні є однією з найбільш травмонебезпечних і складних галузей економіки, де рівень летального травматизму залишається неприпустимо високим, коефіцієнт частоти виробничого травматизму іноді в два-три рази перевищує середнє значення по країні, поряд з щорічним зростанням захворювань і тяжкості травматизму.

Сучасні розробки діячів працезахоронної науки, частково знайшли своє відображення в масових практичних системах і механізмах, що запобігають виникненню травматизму і захворювань, однак істотних змін за рішенням проблем в АПК, особливо в сільському господарстві, не відбувається. Не розроблена галузева програма з охорони праці, не переглядаються застарілі нормативні документи.

Відповідно до поставленої проблеми **метою роботи** є проведення комплексного дослідження рівня виробничого травматизму та професійної захворюваності в галузі технічного сервісу АПК.

Виклад основного матеріалу

Сьогодні в порівнянні з початком 1990-х рр. кількість техніки на сільськогосподарських підприємствах зменшилася в кілька разів, при цьому машинно-тракторний парк має великий термін служби і значний знос. Не кращим чином йдуть справи і зі станом виробничого травматизму та професійної захворюваності працівників. За останніми даними, сільське господарство продовжує залишатися серед найбільш «ризикованих» для здоров'я і життя працівників галузей (рис. 1). Так, частка нещасних випадків на АПК склала 10,06%, залишивши його на 3 місці серед галузей.

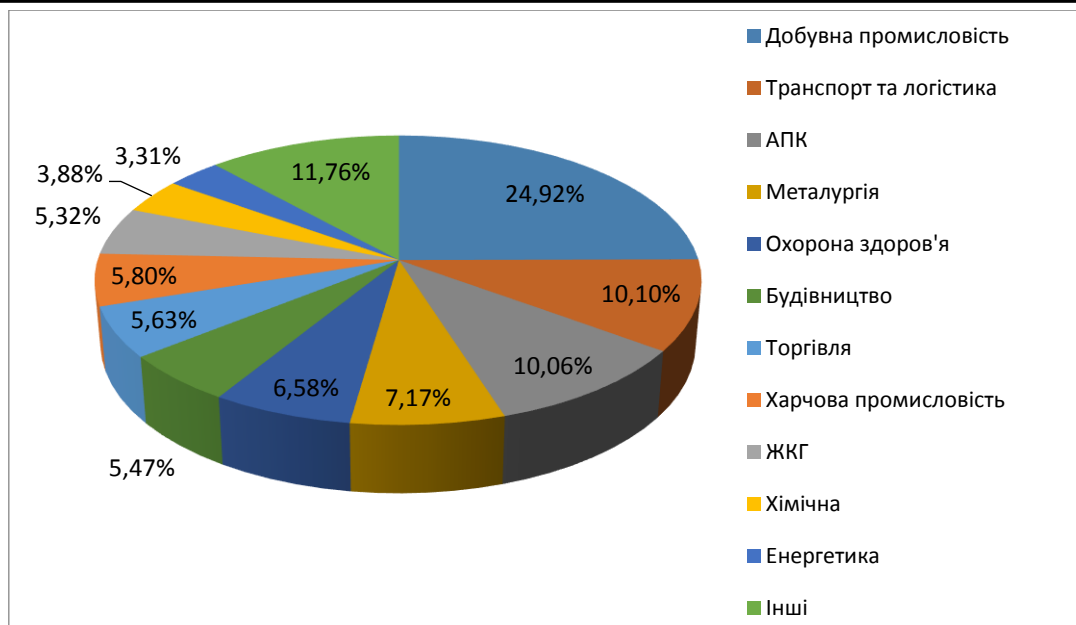

Рис. 1. Структура травматизму на підприємствах України за видами економічної діяльності [3].

В результаті різних реорганізацій сьогодні склалася критична ситуація з охороною праці в сільському господарстві. Особливо загострилася в нових умовах економічних відносин і різноманітності форм власності в сільськогосподарському виробництві. Так, досліджуючи розподіл нещасних випадків зі смертельним наслідком, слід відмітити їх переважаючу частку саме на підприємствах АПК, на які прийшлося 22,4% нещасних випадків (рис. 2). Слід відмітити, що частка випадків зі смертельним наслідком теж значна – 19,76%, поступаючись лише енергетиці, в якій 21,69% нещасних випадків мають смертельні наслідки. Найбільше нещасних випадків зі смертельним наслідком цього року сталося з механізаторами – 19 осіб та слюсарі-ремонтники – 12 осіб [1].

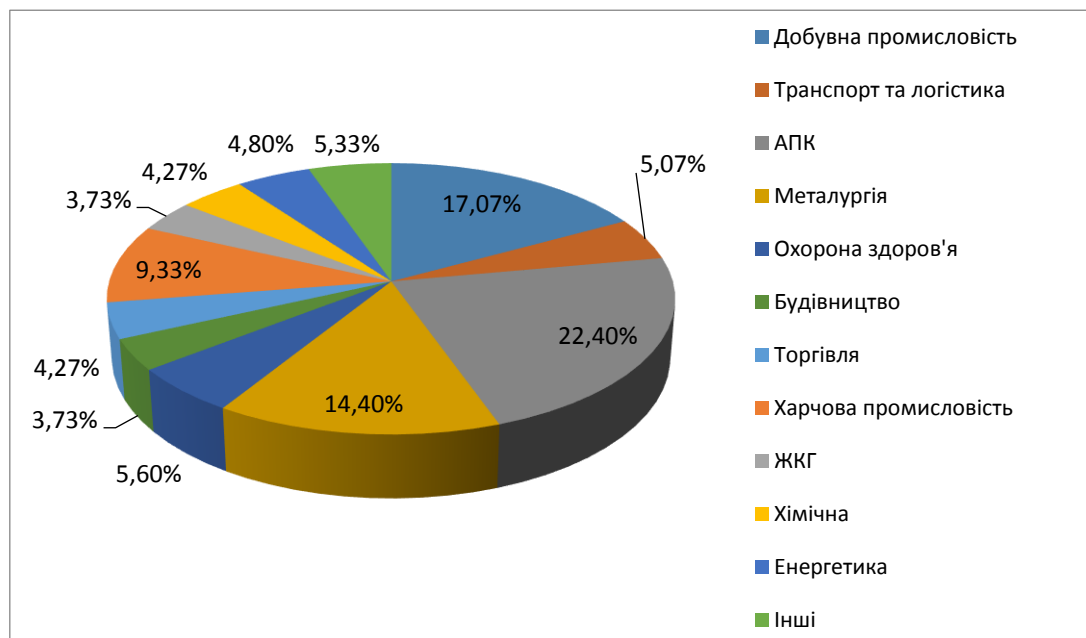

Рис. 2. Структура виробничого травматизму зі смертельним наслідком на підприємствах України за видами економічної діяльності [3].

Аналіз показників травматизму зі смертельним і важким результатом в агропромисловому комплексі показує, що ремонт і технічне обслуговування мобільних машин і стаціонарного обладнання сільськогосподарського призначення відноситься до однієї з

найбільш неблагополучних галузей. За абсолютною кількістю загиблих працівників ця галузь незначно поступається галузям рослинництва і тваринництва.

При цьому рівень важкого травматизму в сфері ремонту та технічного сервісу машинно-тракторного парку дуже високий – кожна п'ята травма з тяжким наслідком.

Більше третини з загальної кількості травмованих працівників постраждали через незадовільну організацію виконання робіт на підприємствах, практично кожен п'ятий постраждав в результаті порушення дія рухомих частин обладнання, машин 17 випадків або 20,24% від кількості загиблих сталося в результаті експлуатації несправних машин, механізмів (таких, як пили, м'ясорубки, куттера, електростеки), обладнання (при роботі з ножами) і недосконалості технологічних процесів (в результаті відсутності захисних пристосувань на обладнанні). Кожен четвертий загиблий на виробництві постраждав в результаті грубих порушень трудової і виробничої дисципліни.

Головними причинами нещасних випадків в галузі, профільною тематикою якої є питання ремонту та експлуатації машинно-тракторного парку на підприємствах технічного сервісу сільськогосподарських машин є:

- недосконалість технологічних процесів – 57%;
- високий знос устаткування – 12 %;
- недотримання санітарно-гігієнічних факторів – 10%;
- незадовільна організація виконання робіт – 7%;
- неякісне навчання безпечним методам праці або його відсутність – 6%;
- низька трудова і виробнича дисципліна – 5%;
- зниження темпів реконструкції і модернізації діючих підприємств – 3% [2, с. 38].

За статистикою в загальній структурі причин нещасних випадків з тяжкими наслідками в галузі технічного сервісу АПК майже 62% займають організаційні причини, в тому числі: недоліки в навчанні працівників охороною праці, безпечним прийомом і методам виконання робіт, незадовільна організація виконання робіт. Поряд з організаційними причинами високому травматизму і захворюваності сприяють різноманітність видів робіт в різних погодних і кліматичних умовах, незадовільні умови праці, зношеність інженерно-технічного обладнання, недосконалість техніки, методів і засобів профілактики травматизму і профзахворювань, недостатня увага до підготовки дипломованих фахівців з охорони праці, брак коштів на охорону праці та ін. Так, статистика констатує, що максимальний (більше 50%) відсоток травм, професійних і простудних захворювань працівники технічного сервісу отримують при ремонті і технічному обслуговуванні сільськогосподарських машин через незадовільний стан робочих місць (робочих ділянок) і недостатніх знань працівниками необхідних вимог по техніці безпеки і умов праці при виконанні різних технологічних операцій, в тому числі при роботах з застосовуваною зарубіжною технікою [6, с. 228].

Стан працезахоронних виробничих параметрів на підприємствах технічного сервісу АПК залишається на низькому рівні. За даними вибіркового дослідження отримані наступні результати:

- рівень загальної вібрації не відповідає гігієнічним вимогам на 17% обстежених робочих місць;
- метеорологічні параметри не відповідають вимогам на 29% обстежених робочих місць;
- рівень шуму на 3% обстежених робочих місць не відповідає вимогам;
- результати вимірів штучної і природної освітленості не відповідають вимогам на 48% обстежених робочих місць;
- в 62% приміщень не обладнана припливно-витяжна вентиляція, внаслідок чого спостерігається підвищена загазованість повітря.

- обладнання галузі на 65% і більше не відповідає елементарним вимогам ергономіки.

Такі умови призводять до підвищення стомлюваності протягом робочої зміни, що служить причиною аварійних ситуацій на виробництві та зростання професійної захворюваності.

Стан обладнання, механізмів в авто гаражах та ремонтних майстернях незадовільний. Працівники здебільшого працюють на них без засобів колективного та індивідуального захисту, перевірка знань з питань охорони праці не проводиться. Ще більш тривожить стан будівель і споруд як виробничої сфери, так і об'єктів, що належать до соціальної сфери (сільські клуби, школи, дитячі садки) [4, с. 113].

Таким чином, на більшості обстежених робочих місцях виробничі параметри середовища не відповідають вимогам нормативних документів, що свідчить про низький рівень охорони праці і необхідності прийняття заходів з метою підвищення безпеки працюючих в галузі технічного сервісу АПК.

Крім того, аналіз результатів перевірок підприємств галузі технічного сервісу показує, що на переважній більшості з них і особливо на давно створених, практично мало приділяється уваги проведенню систематичній регулятивній атестації і паспортизації робочих місць та приведенні їх у відповідність до вимог часу [5, с. 37].

Велика кількість різних небезпек, поєднаних з відсутністю належного нагляду за дотриманням вимог безпеки під час експлуатації мобільних сільськогосподарських машин на високоінтенсивних механізованих процесах та незадовільним станом заходів безпеки на техніці, часто не дають змоги відокремити пріоритетні напрямки профілактичної роботи з охорони праці на підприємствах АПК, спрямувати зусилля на подолання найбільш невідкладних завдань безпеки виробництва [7, с. 64].

Значне місце в збереженні працездатності персоналу належить санітарно-побутовому забезпеченню виробництва. Однак за останній час в цілому по АПК та, галузям технічного сервісу зокрема, забезпеченість цими приміщеннями різко скоротилася, особливо це стосується регіонів, де органи державного нагляду не можуть в повній мірі забезпечити контроль за дотриманням вимог безпеки і виробничої санітарії.

Санітарні правила безпеки в галузі не переглядалися вже більше 10 років, в зв'язку з цим багато питань підвищення безпеки в цих галузях не вдається вирішити. Подібна ситуація викликає серйозні побоювання і доводить необхідність пошуку шляхів поліпшення умов праці, сільському господарстві в цілому, так і в галузі обслуговування машино-тракторного парку зокрема.

Висновки

Таким чином, виробничий травматизм у галузі технічного сервісу АПК є загальною проблемою розвитку галузі, оскільки завдає багато страждань не тільки конкретним людям та їх родинам, а й безпосередньо впливає на економічну ефективність сільськогосподарських підприємств. Сьогодні рівень травматизму і професійних захворювань працівників агропромислового сектору України в порівнянні з економічно розвиненими країнами залишається високим і вимагає серйозних заходів щодо його зниження. Тому перспективним для подальших досліджень є розробка профілактичних (превентивних) заходів.

Література

1. Аналіз страхових нещасних випадків на виробництві та профзахворювань за 2015 рік // Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.social.org.ua/view/5456>

2. Войналович О.В. Актуальні завдання державного нагляду та контролю з охорони праці в сільському господарстві / О.В. Войналович// Проблеми охорони праці в Україні. Збірник наукових праць. – К.: ННДПБОП. – 2011. – № 21. – 168 с.
3. Державна служба України з питань праці [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dsp.gov.ua/>
4. Думенко І. В. Дослідження стану охорони та безпеки праці сільськогосподарської галузі Миколаївської області / І. В. Думенко, К. А. Тайхриб // Motrol. – 2012. – Vol. 14, № 2. – Р. 112-114.
5. Єсипенко А. Розроблення переліку профілактичних заходів щодо поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища / А. Єсипенко // На допомогу спеціалісту з охорони праці, 2012. - №4. - С. 36-40.
6. Новак Т.С. До питання забезпечення права на охорону праці у сільському господарстві / Новак Т.С. // Вісник Академії адвокатури України. – 2012. – Число 3 (25). – С. 228-230.
7. Рудницький Б. О., Спірін А. В., Омелянов О. М., Твердохліб І. В. Оцінка впливу вібрації та шуму на працівників АПК та його профілактика // Б. О. Рудницький, А. В. Спірін, О. М. Омелянов, І. В. Твердохліб // Вібрації в техніці та технологіях, 2016. - № 1 (81) - С.62–66

Summary

Savchenko V., Tsyvenkova N., Savchenko L. Researching the level of production traumatism and professional sickness in the trade of technical service of the agrarian complex of ukraine

Under contemporary terms of unstable economic condition, the majority of companies of agrarian and industrial complex determine the aging of main assets. Due to this, the running equipment and machinery in the company, have a significant wearing out and more than 90% fail to conform to the requirements of labor protection legislation. This appears due to the fact that the agrarian and industrial complex of Ukraine currently is one of the most traumatic and complex industries of the economy where the level of lethal traumatism remains is impossibly high, the coefficient of frequency of production traumatism sometimes exceed in two-three times the average value within the country, together with yearly growth of sickness and severity of traumatism rate.

The article analyzed statistic data on production traumatism and professional sickness of those employed in the field of agrarian and industrial complex, particularly, in the field of repair and technical maintenances of machinery-vehicle fleet. It describes main reasons for accidents when operating, technical maintenance and repair of agricultural machinery. The main reasons for accidents in the trade, the main subject of activity of which is repairs and operation of machinery-tractor fleet in the companies of technical service of agricultural machines: imperfection of technological processes – 57%; high level of wearing out of machinery – 12 %; failure to adhere to sanitary and hygienic factors – 10%; poor organization of working process – 7%; ill-quality training of safe working methods or its absence – 6%; low labor and production discipline – 5%; lowering period for reconstruction and upgrade of running companies – 3%. Perspectives of further researches is development of preventative measures.
Key words: accidents during production, production traumatism, professional diseases, workers of technical service, repair and technical maintenance of agricultural machinery.

References

1. Analiz strahovih neshhasnih vipadkiv na virobniectvi ta profzahvorjuvan' za 2015 rik // Fond social'nogo strahuvannja vid neshhasnih vipadkiv na virobniectvi ta profesijnih zahvorjuvan' Ukraïni [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: <http://www.social.org.ua/view/5456>
2. Vojnalovich O.V. Aktual'ni zavdannja derzhavnogo nagljadu ta kontrolju z ohoroni praci v sil's'komu gospodarstvi / O.V. Vojnalovich// Problemi ohoroni praci v Ukraïni. Zbirnik naukovih prac'. – K.: NNDIPBOP. – 2011. – № 21. – 168 s.
3. Derzhavna sluzhba Ukraïni z pitan' praci [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupu: <http://dsp.gov.ua/>
4. Dumenko I. V. Doslidzhennja stanu ohoroni ta bezpeki praci sil's'kogospodars'koï galuzi Mikolaïvs'koï oblasti / I. V. Dumenko, K. A. Tajhrib // Motrol. – 2012. – Vol. 14, № 2. – P. 112-114.
5. Csipenko A. Rozroblennja pereliku profilaktichnih zahodiv shhodo polipshennja stanu bezpeki, gigieni praci ta virobничого середовища / A. Csipenko // Na dopomogu specialistu z ohoroni praci, 2012. №4. S. 36-40.
6. Novak T.S. Do pitannja zabezpečennja prava na ohoronu praci u sil's'komu gospodarstvi / Novak T.S. // Visnik Akademii advokaturi Ukraïni. – 2012. – Chislo 3 (25). – S. 228-230.
7. Rudnic'kij B. O., Spirin A. V., Omel'janov O. M., Tverdohlib I. V. Ocinka vplivu vibracij ta shumy na pracivnikiv APK ta jogo profilaktika // B. O. Rudnic'kij, A. V. Spirin, O. M. Omel'janov, I. V. Tverdohlib // Vibracij v tehnici ta tehnologijah, 2016. - № 1 (81) S.62–66